

ارزیابی تاب‌آوری شهری در راستای توسعه گردشگری تاریخی پایدار در دوران پسا کرونا (نمونه مطالعاتی: مرکز تاریخی شهر اصفهان)

سلمان تقی زاده^۱

کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Salman taghizadeh@Srbiau.ac.ir

مطهره نوریان

کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Motaharenrn@Yahoo.Com

سعید کاردار

استادیار، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Kardar@Srbiau.ac.ir

چکیده

امروزه با توسعه شهرنشینی، آسیب‌پذیری شهرها در برابر انواع بلاها و خطرات به وضوح قابل مشاهده بوده و از آنجایی که شهر متشکل از یک سیستم چندوجهی است جهت جلوگیری از فروپاشی این یکپارچگی توجه به مقوله تاب‌آوری شهری لازم و ضروری است. همه‌گیری کووید-۱۹ سبب گشته تمامی فعالیت‌های گردشگری متوقف و تأثیرات منفی بسیار زیادی را در بافت تاریخی شهر اصفهان ایجاد کند. این مقاله باهدف ارزیابی تاب‌آوری شهری با محوریت توسعه گردشگری تاریخی در دوران پسا کرونا انجام گرفته و باهدف کاربردی و به صورت اکتشافی- توصیفی و از نوع ترکیبی بوده است. تحلیل داده‌ها و اطلاعات نیز با استفاده از تکنیک دیمتل و جهت تدوین راهبردها از تکنیک SOAR استفاده شده است. بر اساس یافته‌های پژوهش معیارهای مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی دارای بیشترین تعامل و معیارهای مدیریتی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی مؤثرترین عوامل در تاب‌آوری مرکز تاریخی شهر اصفهان در راستای توسعه گردشگری است. همچنین شاخص‌های مدیریت یکپارچه، درآمد پایدار، نهادهای امدادرسان، تعامل مدیریت شهری، فرصت‌های شغلی و مشارکت اجتماعی دارای بیشترین تعامل و شاخص‌های مدیریت یکپارچه، نهادهای امدادرسان، تعامل مدیریت شهری، فرصت‌های شغلی، زیرساخت‌های سبز و مشارکت اجتماعی مؤثرترین عوامل هستند.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری، توسعه گردشگری، کووید-۱۹، مرکز تاریخی اصفهان، تکنیک دیمتل، تکنیک SOAR

۱- مقدمه

شیوع بیماری کووید-۱۹ در سرتاسر جهان منجر به بروز چالش‌های جدی در ساختار و سیستم یکپارچه شهرها شد به گونه‌ای که باعث به اجرا درآمدن اقدامات اجتماعی-عمومی و بهداشتی فراوانی جهت کاهش میزان سرایت و انتقال ویروس و کاهش نرخ مرگ‌ومیر ناشی از آن شده است. این ویروس تاکنون توانسته بیشترین آسیب را به صنعت گردشگری وارد کند و سبب شده آینده این صنعت در حاله‌ای از ابهام قرار گیرد (Lew et al., 2020) و از آنجایی که تولید واکسن و انجام واکسیناسیون عمومی امیدهایی را جهت بهبود وضعیت حاضر به دنبال داشته اما همچنان نگرانی‌ها و چالش‌های جدی در این رابطه وجود دارد (Bank, 2020; Jiang & Jiang, 2023). عدم تاب‌آوری و توانمندی سیستم شهری که متشکل از زیرسیستم‌های مختلفی همچون اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و مدیریتی است (Alshehri et al., 2015) در برابر این ویروس، به‌خوبی تمامی افراد اعم از مدیران و برنامه ریزان شهری را متقاعد کرد که باید شهرها را در برابر خطرات، بلاها و اپیدمی‌های آینده مقاوم ساخت. از همین رو توجه به واژه تاب‌آوری شهری در راستای حفظ و ترمیم ساختارهای اصلی شهرها افزایش چشمگیری پیدا کرده است (Abramson et al., 2015). کشور ایران با تاریخ غنی خود همواره شاهد تجارب تلخی همچون جنگ و غارت، سیل، زلزله و... بوده است و در حال حاضر نیز این کشور با بحران کرونا دست‌وپنجه نرم می‌کند به‌طوری که طبق آخرین گزارش سازمان‌های بهداشتی مربوطه (تا زمان تدوین این مقاله) حدود ۷۷۲,۰۵۲,۷۵۲ نفر به ویروس کرونا آلوده و حدود ۶,۹۸۵,۲۷۸ نفر نیز در سرتاسر جهان فوت شده‌اند (Organization, 2023b). اگرچه اکنون

اپیدمی کووید ۱۹ کمتر شده اما تمام نشده است و سویه‌های کشنده‌تر کووید-۱۹ نظیر اریس، امیکرون، آدنوویروس، پیرولا و... در کشورهایی نظیر چین شیوع پیدا کرده (Akhter Shareef et al., 2023; Organization, 2023a) و می‌تواند نگرانی‌های فراوانی به همراه داشته باشد به‌طوری که در کشور ایران نیز این زیر سویه‌ها مشاهده شده و در ابتدای سال ۱۴۰۲ نیز موج جدید گسترش کووید شروع شد. شهر تاریخی اصفهان در مرکز ایران و سومین شهر پهناور این سرزمین شناخته می‌شود. این شهر به‌عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام و پایتخت فرهنگ و تمدن ایران انتخاب شده است و از آثار و جاذبه‌های تاریخی، گردشگری و تفریحی فراوانی برخوردار بوده و همواره یکی از شهرهای توریست پذیر ایران و جهان به شمار می‌رود. در اسفند ۱۳۹۸ اولین موارد ابتلا به ویروس کرونا در این شهر شناسایی شد و این شهر را با بحرانی حاد مواجه ساخت به‌طوری که باعث برپایی قرنطینه سرتاسری و منجر به وارد شدن صدمات بسیار زیادی به اقتصاد، محیط‌زیست، اجتماع و... این شهر شد. این مقاله باهدف ارزیابی تاب‌آوری شهری با محوریت توسعه گردشگری تاریخی در دوران پسا کرونا و با توجه به سرمایه‌های کلیدی بالقوه و بالفعل مرکز تاریخی شهر اصفهان انجام می‌گیرد. حال با توجه به هدف پژوهش و در راستای رسیدن به آن، سؤالات: (۱) معیارها و شاخص‌های اثرگذار بر تاب‌آوری شهری و گردشگری تاریخی در دوران پسا کرونا کدام‌اند؟ و (۲) راهبردهای مؤثر جهت ارتقا تاب‌آوری شهری در دوران پسا کرونا با محوریت توسعه گردشگری تاریخی کدام‌اند؟ مطرح می‌شوند. این پژوهش ابتدا به بررسی و چگونگی ارتباط میان تاب‌آوری شهری و گردشگر تاریخی و با توجه به سرمایه‌های موجود اعم از اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و

مرتبط این پاندمی را کنترل و تاب‌آوری شهرها را در برابر آن تقویت کرد. این محققین از روش رگرسیون خطی چندگانه برای تحلیل داده‌های خود استفاده کرده‌اند (Chen et al., 2021). دورو و همکارانش (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به بررسی پاندمی کرونا و آسیب‌پذیری صنعت گردشگری در اسپانیا پرداخته‌اند. طبق نتایج این مقاله پاندمی کرونا به شدت بر گردشگری اسپانیا اثر گذاشته و زیان‌های سنگینی را به بار آورده است. روش تحلیل مورد استفاده در این مقاله روش تحلیل مؤلفه اساسی (PCA) بوده است (Duro et al., 2021). با توجه به بررسی مقالات مختلف مشخص شد تاکنون پژوهشی با موضوع تاب‌آوری شهری در جهت توسعه گردشگری در دوران پسا کرونا انجام نگرفته و علاوه بر آن روش‌های مورد استفاده نیز در مقالات متفاوت با روش این مقاله بوده است که نوآوری و جدید بودن این تحقیق را آشکار می‌سازد.

۳- مبانی نظری

کووید-۱۹ ویروسی عفونی و همه‌گیری همانند SARS است که طبق اطلاعات منتشر شده در اواخر دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین شروع و به سرتاسر جهان گسترش پیدا کرد (Abbas et al., 2021; Bakar & Rosbi, 2020; Jones & Comfort, 2020). به طوری که پس از آن بسیاری از کشورها به حالت قرنطینه درآمده و تمامی ارتباطات زمینی، هوایی، دریایی و... خود را با کشورهای دیگر قطع کرده‌اند (Barua et al., 2020; Hoque et al., 2020). گسترش این ویروس در سطح جهان منجر به بروز بسیاری از چالش‌ها شد و طیف وسیعی از اثرات منفی را برای شهرها و کشورها پدید آورد (Chen et al., 2021; Jones & Comfort, 2020). گسترش این ویروس و زیر

مدیریتی در بافت تاریخی شهر اصفهان می‌پردازد سپس با جمع‌بندی مبانی نظری و استفاده از روش کدگذاری باز مدل مفهومی پژوهش تدوین می‌شود.

۲- تحقیقات نظری انجام شده

تا به امروز تحقیق‌های ارزنده مختلفی در زمینه تاب‌آوری شهری، گردشگری تاریخی و کرونا انجام گرفته است که در ادامه به تعدادی از مقالات جدید انجام شده اشاره می‌شود. فنگ و همکارانش (۲۰۲۰) در مقاله خود به ارزیابی تاب‌آوری شهرها با دیدگاه الگوی چشم‌انداز در شهر شینیانگ چین پرداخته‌اند. طبق نتایج این مقاله توسعه فضایی شهرها نقش مهمی در تاب‌آوری شهری ایفا می‌کند. آنان معتقدند که توزیع بهینه و تراکم جمعیت و ارتقاء زیرساخت‌های اکولوژیکی در شهرها می‌تواند تاب‌آوری شهر را در برابر حوادث احتمالی تقویت کند (Feng et al., 2020). اسکار و همکارانش (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر کووید-۱۹ در سفر و گردشگری پرداخته‌اند. آنان عقیده دارند سیاست‌گذاران دخیل در صنعت گردشگری باید مکانیسمی برای مقابله با بحران‌های آتی ارائه دهند. به عقیده آنان این مکانیسم باید زیان‌های اقتصادی وارده را بپذیرد، از مردم حمایت کند و با استفاده از ظرفیت حداکثری اقتصادی ضررهای وارده را جبران کند. روش تحلیل مورد استفاده در این مقاله الگوی رگرسیون برداری ساختاری (PSVAR) بوده است (Škare et al., 2021). چن و همکارانش (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به مطالعه و بررسی رابطه تاب‌آوری شهری و عوامل مؤثر بر آن در برابر شیوع ویروس کرونا در کشور چین پرداخته‌اند. نتایج این مقاله حاکی از آن است شهرهای بزرگ و پرتراکم مشکلات بیشتری در برابر این ویروس دارند اما می‌توانند با توسعه خدمات و زیرساخت‌های

و منجر به تعطیلی بسیاری از اماکن گردشگری و خدمات مربوط به آن شود (Bank, 2020; Vannini et al., 2020; Yang et al., 2021). توسعه صنعت گردشگری به‌خصوص در مراکز تاریخی که از پتانسیل بسیار بالایی برخوردار است می‌تواند تأثیر بسیار مثبتی ایجاد و منجر به توسعه زیرسیستم‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، مدیریتی و انسانی شهرها و مراکز گردشگری شود (Taghizadeh et al., 2023). از همین رو اگر این بیماری همه‌گیر کنترل نشود بهبود صنعت گردشگری تحقق پیدا نخواهد کرد (Rosato et al., 2021). امروزه بر توانایی شهرها در مقابله با انواع خطرات و بلاها و توانایی آن‌ها بر آماده‌سازی و بازایی دوباره تأکید دارند (Chen et al., 2020). از همین رو برخی از شهرها پس از بروز بحران از بین می‌روند اما برخی دیگر بر تأثیرات زیان‌بار بحران فائق آمده و این فرصت را کسب می‌کنند تا توسعه بلندمدت خود را بهبود ببخشند. دلیل اصلی این تفاوت وجود تاب‌آوری شهری است (Feng et al., 2020). تاب‌آوری شهری از دهه ۱۹۶۰ مطرح و توانسته جایگاه مناسبی را در محافل دانشگاهی به دست آورد. این مفهوم در دهه ۱۹۹۰ وارد مطالعات برنامه‌ریزی شهری شد و توانست مسیر جدیدی را برای توسعه پایدار شهرها پدیدار آورد (Xu et al., 2017). در جدول شماره (۱) تعاریف متعدد تاب‌آوری ارائه شده است. به‌طور کلی می‌توان تاب‌آوری شهری را توانمندسازی سیستم شهری به‌عنوان یک شبکه به‌هم‌پیوسته با زیرسیستم‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و مدیریتی در نظر گرفت که به‌هنگام خطر و بروز چالش برای کلیت سیستم یکپارچگی خود را به‌طور هدفمند حفظ کنند.

سویه‌های آن منجر به تعطیلی صنعت توریسم در بسیاری از کشورها شد (Munar & Doering, 2022; Saja et al., 2019). و ایجاد وحشت در بین ساکنین محلی مناطق گردشگری، فروپاشی اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی این مناطق و در نتیجه پیامدهای منفی و زیانباری بر توسعه پایدار گذاشته است (Bakar & Rosbi, 2020; Jones & Comfort, 2020). در گزارش سازمان جهانی گردشگری پس از شیوع بیماری SARS مشخص شد حدود ۱۲۵ میلیون نفر مشاغل خود را در صنعت گردشگری از دست دادند (Adger, 2000; Kuo et al., 2008). و از آنجایی که گردشگری اکنون به‌عنوان مهم‌ترین نیروی محرکه اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و مدیریتی در بسیاری از کشورها تبدیل شده و توانسته به توسعه کشورها کمک فراوانی کند، گسترش این ویروس و موج‌های انتشار جدید آن می‌تواند عملاً به فروپاشی شهرها و مراکز گردشگری منجر شود (Abbas et al., 2021; Akhter Shareef et al., 2023; Menon et al., 2022; Taghizadeh & Andalib, 2023). بسیاری از اندیشمندان و سیاستمداران و برنامه‌ریزان شهری به جستجوی بهترین روش‌ها برای پیش‌بینی بهبود وضعیت گردشگری پس از فاجعه کووید-۱۹ پرداخته‌اند (Zhang et al., 2021). این افراد عقیده دارند که مهم‌ترین موضوع بعد از کووید-۱۹ تضمین یک صنعت گردشگری پایدار و تاب‌آور است که با محدودیت‌ها و چالش‌های بسیاری مواجه گشته است (Akhter Shareef et al., 2023). از آنجایی که مردم همیشه تمایل دارند با هرگونه تغییر زمینه‌ای سازگار شوند اما گسترش این ویروس و همچنین ناکارآمدی واکسیناسیون‌های عمومی در برابر زیر سویه‌های جدید کووید-۱۹ باعث از بین رفتن اعتماد مسافران شده و همین عوامل باعث شده صنعت گردشگری همچنان رونق پیدا نکند.

جدول (۱). تعاریف تاب‌آوری شهری

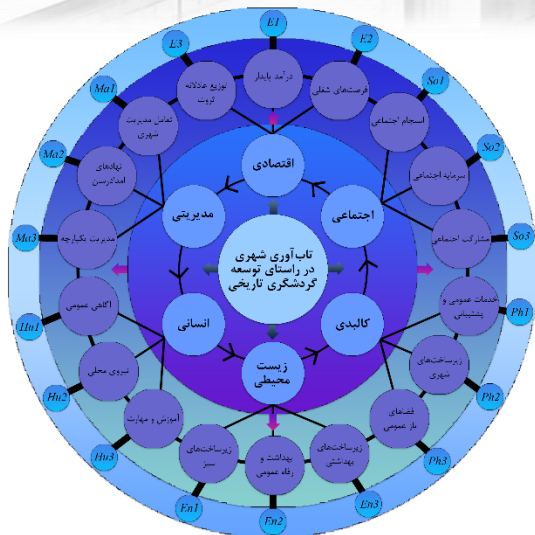
تعریف	محقق
تاب‌آوری شهری می‌تواند سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی، زیستی و انسانی یک شهر را در برابر خطرات و حول مجموعه از ساختارها و فرآیندهای جدید سازمان‌دهی کند	Chen et al., (2020)
توانایی یک شهر برای کاهش و جلوگیری از خطرات، کم کردن خطرات، پاسخگویی بالقوه و جلوگیری از فروپاشی اقتصادی، مدیریتی، زیستی و اجتماعی و به حداقل رساندن صدمات	Feng et al., (2020)
مفهوم تاب‌آوری به معنای بازگشت به حالت سابق است و توانایی سیستم اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و سیاسی شهر در برابر خطرات	Cheng & Liu, (2023)
تاب‌آوری شهری به ظرفیت یک شهر برای تحمل و پس زدن شک‌ها ناشی از بلایای اقتصادی، اجتماعی، زیستی و انسانی و حفظ عملکردهای اساسی و انطباق با شرایط	Jiang & Jiang, (2023)
تاب‌آوری شهری به‌عنوان ظرفیت سیستم شهری و اجزای آن (اقتصاد، اجتماع، محیط‌زیست، سرمایه سیاسی و انسانی) برای بقا و سازگاری با انواع شک‌ها و خطرات و در نتیجه ادامه رشد و توسعه یک شهر	Kolte et al., (2023)

تاب‌آوری شهرها و جوامع مختلف در برابر انواع خطرات و بلاها را به تصویب رساند. این چهارچوب پیامدهای نامطلوب خطرات شهری را تأیید کرده و خواستار تلاش‌های سیستماتیک برای ادغام استراتژی‌ها کاهش خطرات بلایا و سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های توسعه پایدار در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی شد (Kolte et al., 2023). مجموعه اقدامات قابل انجام در تاب‌آوری به دنبال ارزیابی ظرفیت یک جامعه و ناحیه شهری جهت سازگاری با چالش‌های قبل و بعد از بروز یک فاجعه است (Kwok et al., 2016). در جدول شماره (۲) مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر در رابطه با تاب‌آوری و توسعه گردشگری ارائه شده است.

جدول (۲). شاخص‌های مؤثر در تاب‌آوری و توسعه گردشگری

معیار	شاخص	محقق
اقتصادی	حمایت از کسب‌وکارهای محلی، ایجاد درآمد پایدار، ایجاد فرصت‌های شغلی، توزیع درآمد بین مردم، دسترسی به خدمات مالی	Adger, 2000; Cheng & Liu, 2023; Jiang & Jiang, 2023; Jones & Comfort, 2020; Kolte et al., 2023; Lew et al., 2020
اجتماعی	امنیت، سرمایه اجتماعی، تراکم، انسجام، مشارکت بین افراد، انسجام محلی، انگیزه محلی، شبکه‌های اجتماعی	Abbas et al., 2021; Abramson et al., 2015; Cheng & Liu, 2023; Feng et al., 2020; Jiang & Jiang, 2023; Rosato et al., 2021
کالبدی	خدمات عمومی، زیرساخت شهری، زمین‌های باز شهری، کاربری شهری، تراکم محیط شهری	Duro et al., 2021; Feng et al., 2020; Jones & Comfort, 2020; Kolte et al., 2023; Yang et al., 2020

تاب‌آوری به‌عنوان دارایی سیستم شهری محسوب شده و هنگامی که یک موقعیت اضطراری خاص رخ می‌دهد، توانایی سیستم برای کاهش مؤثر اثر خطر لازم و ضروری است (Chen et al., 2020) از همین رو سازمان ملل متحد چهارچوب اقدام هیوگو (۲۰۰۵-۲۰۱۵) را به‌عنوان ایجاد

شکل (۱). مدل مفهومی پژوهش

Chen et al., 2021; Feng et al., 2020; Jiang & Jiang, 2023; Kolte et al., 2023; Milfont & Duckitt, (2004)	منابع بهداشتی، رفاه عمومی، زیرساخت‌های بهداشتی، پوشش گیاهی، آلودگی محیطی، زیرساخت سبز، ایمنی	بهداشت و رفاه
Abramson et al., 2015; Cheng & Liu, 2023; Jiang & Jiang, 2023; Kwok et al., (2016)	آگاهی بخشی، نیروی توانمند کار، آموزش و حرفه‌آموزی، ظرفیت و رهبری	توانمندسازی
Abramson et al., 2015; Chen et al., 2020; Kwok et al., 2016; Menon et al., (2022)	مدیریت متحد، تعامل مدیران، نهادهای امدادی، نهادهای محلی، قوانین و مقررات	مدیریت و مقررات

۴- روش تحقیق

این پژوهش بر اساس هدف و ماهیت، کاربردی و ازلحاظ منطق اجرا اکتشافی و توصیفی و از نوع ترکیبی (کمی- کیفی) بوده و اطلاعات و داده‌های موردنیاز نیز به‌صورت میدانی و اسنادی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری شامل گردشگران (داخلی و خارجی) بوده و حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان برابر با ۳۸۴ عدد محاسبه شده است. انتخاب نمونه‌ها به‌صورت تصادفی و در مکان‌ها و محورهای گردشگری بافت تاریخی مرکز شهر اصفهان بوده است. پرسشنامه اولیه دارای شش معیار (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و مدیریتی) و دارای ۱۸ شاخص بوده است. همچنین جهت بررسی پایایی پرسشنامه آلفای کرونباخ محاسبه و برابر با ۰٫۸۷۸ بوده که نشان از مطلوبیت پایایی پرسشنامه دارد. سپس برای در نظر گرفتن نظر خبرگان، پرسشنامه‌ای در قالب روش دیمتل تهیه و در اختیار این افراد قرار گرفت. جامعه آماری خبرگان بر اساس روش گلوله برفی محاسبه و برابر با ۱۲ نفر بوده است. در فاز کمی

زندگی اجتماعی در مراکز تاریخی همواره با نابرابری‌های مختلفی روبه‌رو است و این نابرابری‌ها در زمان بروز این بحران تشدید شده است. همان‌طور که هاروی معتقد است فشار و بار اصلی پاندمی‌های مختلف بر عهده شهروندان طبقات پایین و کم برخوردار است (Harvey, 2010) از همین رو برقراری تاب‌آوری شهری در این مراکز می‌تواند برگشت به شرایط قبل از بحران را به‌راحتی فراهم کند و یا این مراکز را در وضعیت جدیدی تثبیت نماید. در شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش ارائه شده است. شاخص‌های موجود در جدول (۱) با استفاده از روش کدگذاری باز و محوری تقلیل پیدا کرده و مهم‌ترین آن‌ها انتخاب شده است. طبق مدل مفهومی (شکل ۱) معیارهای مهم در تاب‌آوری گردشگری در دوران پسا کرونا به معیارهای اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی، انسانی و مدیریتی تقسیم شده و هریک دارای شاخص‌هایی مربوط به خود هستند.

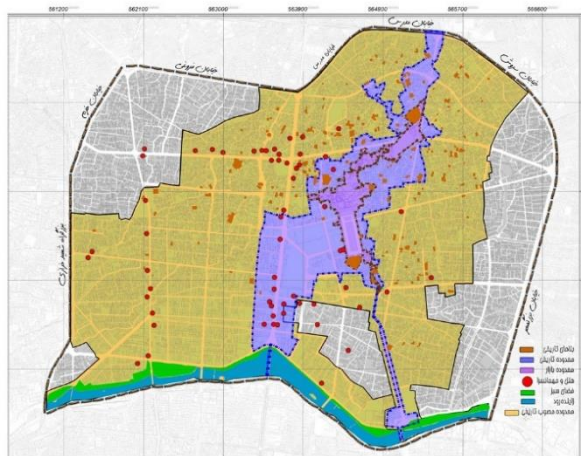
(Hinrics, 2009). در جدول (۳) ماتریس عوامل کلیدی این روش ارائه شده است.

جدول (۳). ماتریس عوامل کلیدی SOAR

استراتژی تحقیق	فرصت	قوت
	بهترین فرصت‌های ما چه هستند؟	ما چه کاری انجام می‌دهیم؟
تصمیمات	نتایج	آرزوها
	چه می‌خواهیم باشیم؟	چه آرزویی داریم؟

۵- قلمرو تحقیق

مرکز تاریخی شهر اصفهان با مساحتی حدود ۲۲۲۴۱۰۷۱ مترمربع و واقع در مناطق یک و سه شهر اصفهان قرار دارد. این مرکز پویا وزنده بوده و از تنوع اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و... برخوردار است. همه‌گیری ویروس کووید-۱۹ این مرکز تاریخی را با مشکلات متعددی مواجه ساخته است.

شکل (۲). مرکز تاریخی شهر اصفهان

با استفاده از روش دیمتل تأثیر معیارها و روابط بین معیارها مشخص می‌شود. سپس برای معیاری که دارای بالاترین تعامل و بالاترین تأثیرپذیری را دارد راهبردهایی بر اساس روش SOAR ارائه می‌شود.

۴-۱- تکنیک دیمتل

این روش به‌طور عمده برای بررسی و استفاده از قضاوت خبرگان در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، علمی و... به کار گرفته شد (Roostaie & Nawari, 2022) و ازجمله روش‌های تصمیم‌گیری بر اساس مقایسات زوجی است. از برتری این روش نسبت به روش‌های تصمیم‌گیری دیگر می‌توان به پذیرش بازخورد روابط اشاره کرد؛ یعنی در ساختار سلسله‌مراتبی موجود هر معیار و شاخص می‌تواند بر کلیه عناصر هم‌سطح، سطح پایین‌تر یا بالاتر خود تأثیر گذاشته و تأثیر بپذیرد (Roostaie & Nawari, 2022). مراحل کلیدی این تکنیک به‌صورت: ۱) تشکیل ماتریس ارتباط مستقیم، ۲) نرمال کردن ماتریس ارتباط مستقیم، ۳) محاسبه ماتریس ارتباط کامل و ۴) ایجاد نمودار علی است.

۴-۲- تکنیک SAOR

مدل استراتژیک SOAR نوعی مدل ترکیبی و برگرفته از ابزار SWOT با دیدگاه مثبت‌شناسی است (Stavros & Hinrics, 2009). امروزه این مدل با شناسایی نقاط قوت، فرصت، آرزوها و نتایج به‌عنوان یک مدل استراتژیک جهت توسعه گردشگری پایدار است (Taghizadeh et al., 2023). این ابزار به دنبال کمینه‌سازی اثرات منفی و بیشینه‌سازی اثرات مثبت گردشگری است (Stavros & Hinrics, 2009).

انسانی	Hu1					
	Hu2					
	Hu3					
مادی	Ma1					
	Ma2					
	Ma3					

با توجه به شکل (۲) بافت تاریخی این شهر که دربردارنده عناصر تاریخی فراوانی است از این همه گیری به دور نماند و از آنجایی که این بافت در زمره بافت‌های ناکارآمد شهری قرار دارد بروز این بحران باعث دوچندان شدن مشکلات موجود در این بافت شده است و از آنجایی که شهرها و جوامع امروزی در صورت وقوع بحران به دنبال بازگشت به شرایط نرمال هستند لزوم توجه به تاب‌آوری شهری در این بافت‌ها را بیشتر از پیش تصریح می‌کند.

۶- بحث

تحلیل یافته‌های پژوهش در قالب بررسی شاخص‌ها و معیارها در نمونه موردی صورت گرفته است. پس از تکمیل پرسشنامه مرحله اول و تحلیل داده‌ها و گرفتن میانگین حسابی نظرات، نتایج موجود در جدول شماره (۴) حاصل شد. شاخص‌ها در محدوده ۰ تا ۴ که بیانگر محدوده عدم تأثیرگذاری تا تأثیرگذاری بسیار بالا است قرار دارند.

جدول (۴). نتایج پرسشنامه گردشگران

معیار	گویه	۰	۱	۲	۳	۴
اقتصادی	E1					
	E2					
	E3					
اجتماعی	So1					
	So2					
	So3					
کابندی	Ph1					
	Ph2					
	Ph3					
زیست محیطی	En1					
	En2					
	En3					

پس از مشخص شدن نظر گردشگران، پرسشنامه‌ای در قالب روش دیمتل تهیه و در اختیار خبرگان قرار گرفت که پس از مقایسه زوجی شاخص‌ها و گرفتن میانگین حسابی و همچنین در نظر گرفتن نظر گردشگران ماتریس اولیه (M) به دست آمد. در این ماتریس قطر اصلی برابر صفر در نظر گرفته شده است؛ یعنی معیار و شاخص روی خود تأثیری ندارد. این ماتریس در جدول شماره (۵) ارائه شده است. پس از تکمیل این ماتریس، جمع سطر و ستون آن مشخص و برای به دست آوردن ماتریس نرمال (N)، هر درایه از ماتریس اولیه را در مقادیر و نسبت ماکزیمم هر سطر و ستون ضرب می‌شود. همان‌طور که در جدول شماره (۵) مشخص است، بیشترین مقدار سطرها عدد ۵۰ و بیشترین مقدار ستون‌ها نیز عدد ۵۰ است. حال معکوس عدد ۵۰ برابر با مقدار K است و عدد به‌دست‌آمده را در درایه‌های ماتریس اولیه ضرب می‌کنیم. نتیجه حاصل شده در جدول شماره (۶) ارائه شده و به‌عنوان ماتریس نرمال به دست می‌آید. مقادیر ماتریس نرمال همواره باید بین صفر و یک باشند. سپس در ادامه ماتریس I که قطر اصلی آن برابر با یک است را تهیه و از آن ماتریس I-N را ایجاد و سپس این ماتریس را معکوس می‌کنیم و بعد از آن ماتریس نرمال را ضرب در ماتریس معکوس شده می‌کنیم که نتایج در جدول شماره (۷) ارائه شده است.

جدول (۵). ماتریس اولیه (M)

ماتریس اولیه	E1	E2	E3	So1	So2	So3	Ph1	Ph2	Ph3	En1	En2	En3	Hu1	Hu2	Hu3	Ma1	Ma2	Ma3	SUM
E1	0	3	3	2	4	4	1	2	2	1	2	4	1	2	1	3	2	4	41
E2	4	0	4	2	4	3	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	3	36
E3	4	3	0	3	2	1	2	3	1	4	1	2	3	2	2	1	4	1	39
So1	2	1	1	0	2	3	2	3	3	2	2	1	2	3	3	1	1	4	36
So2	2	1	4	4	0	3	2	1	3	4	2	1	2	2	1	2	1	3	38
So3	1	4	2	3	2	0	1	1	1	2	3	2	3	4	1	1	2	3	36
Ph1	2	1	4	1	1	4	0	4	2	3	1	2	3	1	2	3	4	4	42
Ph2	2	3	3	2	2	1	2	0	4	2	3	3	2	1	2	3	4	4	43
Ph3	2	4	1	2	1	3	2	4	0	4	3	3	2	1	2	4	2	3	43
En1	2	2	1	1	2	2	1	4	1	0	1	1	2	2	3	3	1	2	31
En2	1	2	3	2	2	1	4	3	3	1	0	4	1	2	3	2	4	3	41
En3	2	1	2	3	3	1	1	2	4	1	2	0	3	2	1	2	4	4	38
Hu1	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	1	2	0	1	3	2	2	2	29
Hu2	3	2	3	4	1	1	2	1	2	3	2	2	1	0	4	2	2	1	36
Hu3	1	2	3	1	2	3	4	2	1	2	3	3	1	1	0	2	3	1	35
Ma1	4	4	4	3	3	4	3	2	2	3	2	1	2	1	4	0	4	4	50
Ma2	1	2	4	2	2	2	2	3	2	3	4	1	1	2	2	3	0	4	40
Ma3	1	2	4	4	3	1	2	1	2	3	1	2	3	4	1	2	3	0	39
SUM	36	38	48	41	37	39	34	39	36	40	35	36	33	32	37	38	44	50	

جدول (۶). ماتریس نرمال (N)

ماتریس نرمال	E1	E2	E3	So1	So2	So3	Ph1	Ph2	Ph3	En1	En2	En3	Hu1	Hu2	Hu3	Ma1	Ma2	Ma3
E1	0	0.06	0.06	0.04	0.08	0.08	0.02	0.04	0.04	0.02	0.04	0.08	0.02	0.04	0.02	0.06	0.04	0.08
E2	0.08	0	0.08	0.04	0.08	0.06	0.04	0.02	0.02	0.02	0.04	0.04	0.02	0.02	0.04	0.04	0.02	0.06
E3	0.08	0.06	0	0.06	0.04	0.02	0.04	0.06	0.02	0.08	0.02	0.04	0.06	0.04	0.04	0.02	0.08	0.02
So1	0.04	0.02	0.02	0	0.04	0.06	0.04	0.06	0.06	0.04	0.04	0.02	0.04	0.06	0.06	0.02	0.02	0.08
So2	0.04	0.02	0.08	0.08	0	0.06	0.04	0.02	0.06	0.08	0.04	0.02	0.04	0.04	0.02	0.04	0.02	0.06
So3	0.02	0.08	0.04	0.06	0.04	0	0.02	0.02	0.02	0.04	0.06	0.04	0.06	0.08	0.02	0.02	0.04	0.06
Ph1	0.04	0.02	0.08	0.02	0.02	0.08	0	0.08	0.04	0.06	0.02	0.04	0.06	0.02	0.04	0.06	0.08	0.08
Ph2	0.04	0.06	0.06	0.04	0.04	0.02	0.04	0	0.08	0.04	0.06	0.06	0.04	0.02	0.04	0.06	0.08	0.08
Ph3	0.04	0.08	0.02	0.04	0.02	0.06	0.04	0.08	0	0.08	0.06	0.06	0.04	0.02	0.04	0.08	0.04	0.06
En1	0.04	0.04	0.02	0.02	0.04	0.04	0.02	0.08	0.02	0	0.02	0.02	0.04	0.04	0.06	0.06	0.02	0.04
En2	0.02	0.04	0.06	0.04	0.04	0.02	0.08	0.06	0.06	0.02	0	0.08	0.02	0.04	0.06	0.04	0.08	0.06
En3	0.04	0.02	0.04	0.06	0.06	0.02	0.02	0.04	0.08	0.02	0.04	0	0.06	0.04	0.02	0.04	0.08	0.08
Hu1	0.04	0.02	0.04	0.04	0.02	0.04	0.02	0.04	0.04	0.02	0.02	0.04	0	0.02	0.06	0.04	0.04	0.04
Hu2	0.06	0.04	0.06	0.08	0.02	0.02	0.04	0.02	0.04	0.06	0.04	0.04	0.02	0	0.08	0.04	0.04	0.02
Hu3	0.02	0.04	0.06	0.02	0.04	0.06	0.08	0.04	0.02	0.04	0.06	0.06	0.02	0.02	0	0.04	0.06	0.02
Ma1	0.08	0.08	0.08	0.06	0.06	0.08	0.06	0.04	0.04	0.06	0.04	0.02	0.04	0.02	0.08	0	0.08	0.08
Ma2	0.02	0.04	0.08	0.04	0.04	0.04	0.04	0.06	0.04	0.06	0.08	0.02	0.02	0.04	0.04	0.06	0	0.08
Ma3	0.02	0.04	0.08	0.08	0.06	0.02	0.04	0.02	0.04	0.06	0.02	0.04	0.06	0.08	0.02	0.04	0.06	0

جدول (۷). ماتریس نهایی

$N*((1-N)^{-1})$																		
	E1	E2	E3	So1	So2	So3	Ph1	Ph2	Ph3	En1	En2	En3	Hu1	Hu2	Hu3	Ma1	Ma2	Ma3
E1	0.01	0.06	0.06	0.06	0.06	0.16	0.09	0.08	0.06	0.05	0.06	0.05	0.15	0.01	0.05	0.00	0.49	0.50
E2	0.13	0.02	0.02	0.00	0.10	0.17	0.11	0.06	0.13	0.10	0.20	0.11	0.19	0.13	0.86	0.20	0.17	0.23
E3	0.11	0.02	0.09	0.09	0.08	0.19	0.06	0.04	0.07	0.19	0.21	0.13	0.11	0.17	0.12	0.24	0.13	0.26
So1	0.04	0.04	0.06	0.02	0.06	0.14	0.13	0.11	0.11	0.06	0.17	0.13	0.08	0.10	0.14	0.25	0.15	0.12
So2	0.17	0.09	0.09	0.06	0.11	0.13	0.11	0.11	0.06	0.13	0.19	0.15	0.15	0.13	0.15	0.17	0.21	0.17
So3	0.11	0.04	0.00	0.04	0.10	0.21	0.13	0.15	0.11	0.17	0.21	0.13	0.13	0.10	0.17	0.25	0.15	0.23
Ph1	0.08	0.09	0.04	0.06	0.08	0.11	0.04	0.11	0.11	0.12	0.26	0.10	0.10	0.15	0.21	0.23	0.17	0.17
Ph2	0.13	0.02	0.09	0.02	0.08	0.17	0.09	0.13	0.11	0.15	0.13	0.08	0.17	0.13	0.16	0.32	0.19	0.19
Ph3	0.13	0.06	0.06	0.04	0.06	0.15	0.06	0.09	0.11	0.12	0.23	0.15	0.17	0.13	0.19	0.19	0.17	0.26
En1	0.11	0.09	0.02	0.04	0.08	0.19	0.11	0.15	0.04	0.15	0.21	0.13	0.13	0.13	0.16	0.32	0.19	0.23
En2	0.08	0.04	0.02	0.02	0.08	0.15	0.11	0.11	0.06	0.08	0.21	0.13	0.19	0.08	0.21	0.28	0.15	0.17
En3	0.08	0.04	0.06	0.04	0.06	0.10	0.13	0.08	0.08	0.10	0.15	0.19	0.13	0.10	0.15	0.25	0.21	0.26
Hu1	0.13	0.02	0.04	0.06	0.11	0.10	0.06	0.11	0.13	0.08	0.15	0.13	0.15	0.13	0.12	0.19	0.28	0.21
Hu2	0.08	0.02	0.04	0.04	0.08	0.17	0.04	0.08	0.11	0.13	0.12	0.10	0.11	0.15	0.14	0.19	0.17	0.19
Hu3	0.08	0.04	0.06	0.09	0.02	0.10	0.06	0.06	0.08	0.14	0.21	0.08	0.10	0.11	0.21	0.17	0.15	0.13
Ma1	1.00	0.16	1.50	0.13	0.08	0.08	0.02	0.24	0.14	0.02	0.04	0.08	0.12	0.04	0.02	0.06	0.04	0.08
Ma2	0.09	0.06	0.06	0.04	0.07	1.09	0.08	1.54	0.17	0.10	0.12	0.11	0.06	0.08	0.04	0.10	0.12	0.11
Ma3	0.14	0.05	0.09	0.04	0.14	0.16	0.11	0.08	0.16	0.09	1.13	0.12	1.56	0.19	0.14	0.16	0.13	0.12

حساب می کنیم که نتایج در جدول شماره (۸) ارائه شده است. اکنون در ستون D+R بزرگ ترین عامل دارای بیشترین تعامل با دیگر شاخص ها و معیارها و کوچک ترین عامل نیز کمترین تعامل را با دیگر معیارها و شاخص ها دارد. بر اساس این جدول به ترتیب معیار مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی و شاخص های مدیریت یکپارچه، درآمد پایدار، نهادهای

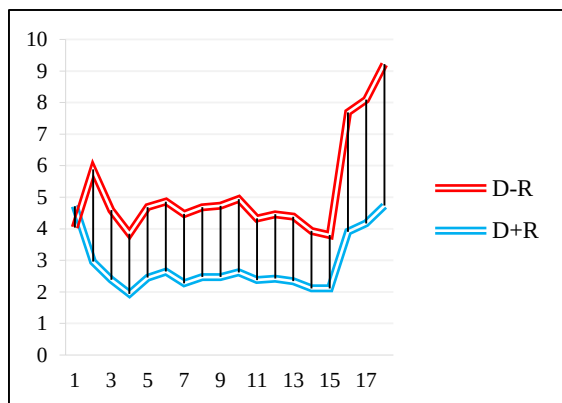
پس از ضرب ماتریسی، ماتریس نرمال در ماتریس معکوس I-N ماتریس نهایی تشکیل می شود. این ماتریس در جدول شماره (۷) ارائه شده است. اکنون برای مشخص نمودن معیار و شاخص دارای کمترین و بیشترین تعامل و مؤثرترین و تأثیرپذیرترین شاخص و معیار جمع سطر (D) و ستون (R) ماتریس نهایی را به دست آورده و سپس D+R و D-R را

مهلت ارسال اصل مقالات : ۲۰ آذر

سینوز، محسنیه

شغلی، زیرساخت‌های سبز و مشارکت اجتماعی به‌عنوان مؤثرترین عوامل مشخص شده‌اند. همچنین شاخص درآمد پایدار به‌عنوان تأثیرپذیرترین شاخص مشخص شده است. در نهایت نمودار شبکه مختصاتی دکارتی زیر ترسیم می‌شود. در این دستگاه موقعیت هر عامل با نقطه‌ای به مختصات D+R و D-R تعیین می‌شود.

نمودار (۱). شبکه مختصات دکارتی

سرعت و میزان بازیابی جوامع مختلف نسبت به فجایع به عوامل پیچیده و گسترده‌ای بستگی دارد و از طرفی توسعه گردشگری به‌عنوان ابزاری برای رشد و توسعه شهرها و مراکز تاریخی بوده از همین رو رویکرد تاب‌آوری شهری یکی از مسیرهای کلیدی برای حفظ توسعه شهری به شمار می‌رود. اکنون جهت تدوین مدل استراتژیک SOAR مراحل شناسایی ذینفعان مؤثر، شناخت امکانات و محدودیت‌های موجود، ارزیابی عوامل قوت و فرصت، ارزیابی آمال و آرزوها و ارزیابی و تطبیق اهداف و نتایج قابل‌دسترسی طی شده است. در جدول شماره (۹) مدل استراتژیک SOAR این مرکز تاریخی ارائه شده است.

امدادگران، تعامل مدیریتی شهری، فرصت‌های شغلی و مشارکت اجتماعی دارای بیشترین تعامل هستند. همچنین انسجام اجتماعی نیز به‌عنوان شاخصی با کمترین تعامل مشخص شده است.

جدول (۸). D+R و D-R

DI	RI	D+R	D-R
2.01882	2.6992	4.71802	-0.68038
2.9392	0.0204	2.9596	2.9188
2.2968	0.0864	2.3832	2.2104
1.9196	0.0204	1.94	1.8992
2.3448	0.1064	2.4512	2.2384
2.4312	0.2144	2.6456	2.2168
2.234	0.0408	2.2748	2.1932
2.3408	0.128	2.4688	2.2128
2.3632	0.1068	2.47	2.2564
2.4716	0.1464	2.618	2.3252
2.1648	0.212	2.3768	1.9528
2.2296	0.1932	2.4228	2.0364
2.1908	0.1476	2.3384	2.0432
1.9648	0.1484	2.1132	1.8164
1.9	0.2132	2.1132	1.6868
3.845	0.06	3.905	3.785
4.0466	0.1216	4.1682	3.925
4.6094	0.124	4.7334	4.4854

در ستون D-R نیز بزرگ‌ترین عامل به‌عنوان مؤثرترین و کوچک‌ترین عامل نیز به‌عنوان تأثیرپذیرترین عامل شناخته می‌شود. بر اساس جدول شماره (۸) معیار مدیریتی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی و شاخص‌های مدیریت یکپارچه، نهادهای امدادگران، تعامل مدیریت شهری، فرصت‌های

جدول (۹). مدل استراتژیک SOAR

فرصت	قوت
بهبود و توسعه مناسب زیرساخت‌ها و مدیریتی پایدار اشتغال‌زایی و بهبود سطح درآمد مردم و افزایش درآمد پایدار شهرداری مرکز تاریخی سبز و دارای محیط‌زیست سالم برپایی هفتگی جلسات بین مدیریت شهری و ساکنین بافت تاریخی بهبود مراکز درمانی و تجهیز مناسب آن‌ها و ایجاد مراکز سلامت در طول محورهای تاریخی و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی گردشگری پزشکی وسعت و تنوع رویدادها و مکان‌های خدماتی، گردشگری و فرهنگی برپایی مراکز آموزشی در راستای آموزش و پیشگیری از شیوع بیماری‌ها نوآوری در فروش محصولات و گردشگری مجازی	وجود بناها و محورهای تاریخی مهم وجود چشم‌اندازهای هویتی خاص در مرکز تاریخی وجود حس تعلق و مسئولیت در بین مدیریت شهری و پایش عملکرد مسئولان شهری تدوین برنامه‌ها و برنامه‌ریزی‌های هدفمند مختص مرکز تاریخی وجود مراکز درمانی نسبتاً مجهز واقع در مرکز تاریخی مشارکت ساکنین و کسبه با به یکدیگر در کارهای جمعی حمایت بالای گردشگران و ساکنین مرکز تاریخ از مدیریت یکپارچه رعایت حداکثری پروتکل‌های بهداشتی عمومی در بین گردشگران
نتایج	آرمان‌ها
ایجاد زیرساخت‌های هوشمند اطلاع‌رسان و پایدار ایجاد مراکز خدماتی جدید و نبود کمبودهای اساسی کاهش آمار سوداگری و درآمدهای غیرمعارف مدیریت شهری با برقراری درآمدهای پایدار مدیریت یکپارچه و مسنجم مرکز تاریخی و تمرکززدایی از مراکز قدرت حضور فعال گردشگران داخلی و خارجی با آگاهی‌سازی و اعتمادسازی از مرکز تاریخی سالم و ایمن نظام کارآمد سلامت و تشکیل قرارگاه گردشگری سالم در مرکز تاریخی	معرفی به‌عنوان قطب گردشگری تاریخی ایران تبیین صنعت گردشگری به‌عنوان مؤلفه‌ای پایدار در راستای توسعه بافت تاریخی درآمد پایدار مدیریت شهری و نبود سوداگری و شهر فروشی مرکزی خلاق، نوآور و جاذب نیروی ماهر حس تعلق و حس مسئولیت ساکنین بافت تاریخی به محیط شهری سالم، ایمن و امن برای تمامی قشرها مدیریت پاسخگو و هماهنگ و شفافیت در امور اجرایی

۷- نتیجه‌گیری

شیوع ویروس همه‌گیر کووید-۱۹ تأثیر بی‌سابقه‌ای بر بخش گردشگری در تمامی شهرهای جهان گذاشته است. با توجه به انجام واکسیناسیون عمومی و کاهش نسبی موارد ابتلا به این ویروس و شروع دوباره صنعت گردشگری اما هنوز به‌طور کامل زنجیره قربانیان قطع نشده است و سویه‌های جدید این ویروس با شدت بیشتر در حال گسترش است. امروزه اعتماد مسافران به مقاصد گردشگری و جوامع محلی آن تحت تأثیر این ویروس قرار گرفته و مسافران دچار بحران عدم اطمینان شده‌اند که باید برای این چالش راهکارهایی

اندیشیده شود. از آنجا که گردشگری به‌عنوان نیروی محرکه در مناطق تاریخی محسوب می‌شود، ایجاد یک پارادایم پایدار جهت افزایش تاب‌آوری این صنعت لازم و ضروری است. اگر این بیماری کنترل نشود و راهکاری برای قطع آن در نظر گرفته نشود، توسعه و بهبود صنعت گردشگری ناقص خواهد بود. شهرنشینی بی‌رویه و برنامه‌ریزی ضعیف در زمینه تاب‌آوری و صنعت توریسم منجر به مواجهه جوامع با فجایع و بلاها در سطح جهانی شده است. سرعت و میزان بازیابی جوامع از فجایع اغلب بستگی به عوامل پیچیده‌ای دارد از همین رو سنجش تاب‌آوری شهری یک الزام مهم برای

گردشگری هستند. همچنین در راستای سؤال دوم این تحقیق با استفاده از تکنیک SOAR مدل استراتژیک این بافت تاریخی تهیه و راهبردهایی مناسب این موضوع تدوین شد که در جدول شماره (۱۰) ارائه شده است. لازم به ذکر است توسعه مؤثر این استراتژی‌ها در بخش تاب‌آوری در راستای توسعه گردشگری پایدار نیازمند مشارکت مستقیم تمامی نهادهای ذی‌ربط و مردم است. در انتها چند پیشنهاد برای ادامه و تکمیل این پژوهش در آینده ارائه خواهد شد:

- توجه به معیارهای اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی، انسانی و مدیریتی به عنوان پژوهشی مستقل در پایان نامه‌ها، مقالات علمی و...
- تحقیق و پژوهش در حوزه گردشگری تاریخی و اثرات کووید-۱۹ به صورت جداگانه و تخصصی
- ایجاد مدلی مناسب برای تحقق گردشگری در زمانهای بحران

مدیریت تاب‌آوری اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی، انسانی و مدیریتی شهرها است. در این تحقیق سعی شد تاب‌آوری شهری در مرکز تاریخی شهر اصفهان در دوران پسا کرونا بررسی شود. طبق نتایج این پژوهش مشخص شد متأسفانه سیستم و زیرسیستم‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی، انسانی و مدیریتی مرکز تاریخی این کلان‌شهر ظرفیت لازم جهت مقابله با این ویروس را ندارد و باعث بروز صدمات غیرقابل جبرانی شده است. سیاست‌گذاران صنعت گردشگری باید مکانیسم مناسبی برای مقابله با بحران‌های همه‌گیر جهانی آینده را ایجاد و پیاده‌سازی کنند که در مواقع ضروری قابل اجرا باشد و بتواند از بروز چنین صدماتی جلوگیری کند. در راستای سؤال اول این تحقیق مشخص شد معیارهای مدیریتی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی و شاخص‌های مدیریت یکپارچه، نهادهای امداد رسان، تعامل مدیریت شهری، فرصت‌های شغلی، زیرساخت‌های سبز و مشارکت جمعی از مؤثرترین عوامل در زمینه تاب‌آوری بافت تاریخی در راستای توسعه

جدول (۱۰). راهبردهای مؤثر در تاب‌آوری بافت تاریخی در راستای توسعه گردشگری

SA	OA
برقراری و زمینه‌سازی حضور و مشارکت جامعه محلی در برنامه‌ریزی‌های شهری	فراهم آوردن بستری مناسب برای آموزش ساکنین محلی در زمینه گردشگری، سلامت عمومی و آمادگی در مواقع بروز خطر
تعامل و همکاری فی‌مابین ارکان اصلی حکمروایی شهری و برقراری حکمروایی هوشمند شهری در مرکز تاریخی	تدوین سازوکار مدیریت یکپارچه و هماهنگ بین سازمان‌های دخیل در امور شهر
تجهیز بانک اطلاعاتی از سازمان‌ها، تأسیسات و تجهیزات حیاتی مرکز تاریخی	تحرك بخشی اقتصادی، مدیریتی و اجتماعی بافت تاریخی
نوآوری در ارائه خدمات بهداشتی- درمانی و همچنین شیوه نوین گردشگری	زمینه‌سازی و ایجاد درآمدهای پایدار با ابزار گردشگری
SR	OR
بهبود کیفیت زندگی شهروندان	تجهیز مرکز تاریخی در راستای نیاز ساکنین محلی و گردشگران
تمرکززدایی از نهادهای قدرت و کاهش تصدی‌گری نهادهای دولتی	زمینه‌سازی در راستای شناسایی و دخیل نظرات، سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف ساکنین محلی
شفافیت سیاست‌های درآمدی شهرداری	تقویت شبکه فضاهای عمومی و تجهیز این فضاها برای پاسخگویی به نیاز ساکنین و گردشگران و استفاده در مواقع بروز خطر
افزایش هویت و حفظ ارزش‌های تاریخی و فرهنگی	برقراری مدیریت بحران توانمند در زمان بروز حوادث
مقاوم‌سازی و استحکام‌بخشی به زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی	
بهبودسازی و تجهیز محورهای سبز و تاریخی	

1. Abbas, J., Mubeen, R., Iorember, P. T., Raza, S., & Mamirkulova, G. (2021). Exploring the impact of COVID-19 on tourism: transformational potential and implications for a sustainable recovery of the travel and leisure industry. *Current Research in Behavioral Sciences*, 2, 100033. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.crbeha.2021.100033>
2. Abramson, D. M., Grattan, L. M., Mayer, B., Colten, C. E., Arosemena, F. A., Bedimorung, A., & Lichtveld, M. (2015). The Resilience Activation Framework: a Conceptual Model of How Access to Social Resources Promotes Adaptation and Rapid Recovery in Post-disaster Settings. *The Journal of Behavioral Health Services & Research*, 42(1), 42-57. <https://doi.org/10.1007/s11414-014-9410-2>
3. Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: are they related? *Progress in Human Geography*, 24(3), 347-364. <https://doi.org/10.1191/030913200701540465>
4. Akhter Shareef, M., Shakaib Akram, M., Tegwen Malik, F., Kumar, V., Dwivedi, Y. K., & Giannakis, M. (2023). An attitude-behavioral model to understand people's behavior towards tourism during COVID-19 pandemic. *Journal of Business Research*, 161, 113839. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113839>
5. Alshehri, S. A., Rezgui, Y., & Li, H. (2015). Disaster community resilience assessment method: a consensus-based Delphi and AHP approach. *Natural Hazards*, 78(1), 395-416. <https://doi.org/10.1007/s11069-015-1719-5>
6. Bakar, N. A., & Rosbi, S. (2020). Effect of Coronavirus disease (COVID-19) to tourism industry. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 7(4), 189-193.
7. Bank, W. (2020). Rebuilding Tourism Competitiveness: Tourism Response, Recovery and Resilience to the COVID-19 Crisis. In: World Bank.
8. Barua, Z., Barua, S., Aktar, S., Kabir, N., & Li, M. (2020). Effects of misinformation on COVID-19 individual responses and recommendations for resilience of disastrous consequences of misinformation. *Progress in Disaster Science*, 8, 100119. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2020.100119>
9. Chen, C., Xu, L., Zhao, D., Xu, T., & Lei, P. (2020). A new model for describing the urban resilience considering adaptability, resistance and recovery. *Safety Science*, 128, 104756. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104756>
10. Chen, J., Guo, X., Pan, H., & Zhong, S. (2021). What determines city's resilience against epidemic outbreak: evidence from China's COVID-19 experience. *Sustainable Cities and Society*, 70, 102892. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.102892>
11. Cheng, Y., & Liu, J. (2023). Evaluation of urban resilience in the post-COVID-19 period: A case study of the Yangtze delta city group in China. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 97, 104028. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.104028>
12. Duro, J. A., Perez-Laborda, A., Turrion-Prats, J., & Fernández, M. (2021). Covid-19 and tourism vulnerability. *Tourism Management Perspectives*, 100819. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100819>
13. Feng, X., Xiu, C., Bai, L., Zhong, Y., & Wei, Y. (2020). Comprehensive evaluation of urban resilience based on the perspective of landscape pattern: A case study of

- Shenyang city. *Cities*, 104, 102722.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102722>
14. Harvey, D. (2010). *Social justice and the city* (Vol. 1). University of Georgia Press.
 15. Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I., & Hamid, A. B. A. (2020). The effect of Coronavirus (COVID-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 52-58.
 16. Jiang, N., & Jiang, W. (2023). How does regional integration policy affect urban resilience? Evidence from urban agglomeration in China. *Environmental Impact Assessment Review*, 104, 107298.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.eiar.2023.107298>
 17. Jones, P., & Comfort, D. (2020). The COVID-19 crisis, tourism and sustainable development. *Athens Journal of Tourism*, 7(2), 75-86.
 18. Kolte, R., Goswami, S., Kumar, A., & Pipralia, S. (2023). Challenges in practical implementation of the concept of urban resilience in cities. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 99, 104142.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.104142>
 19. Kuo, H.-I., Chen, C.-C., Tseng, W.-C., Ju, L.-F., & Huang, B.-W. (2008). Assessing impacts of SARS and Avian Flu on international tourism demand to Asia. *Tourism Management*, 29(5), 917-928.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.10.006>
 20. Kwok, A. H., Doyle, E. E. H., Becker, J., Johnston, D., & Paton, D. (2016). What is 'social resilience'? Perspectives of disaster researchers, emergency management practitioners, and policymakers in New Zealand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 197-211. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.08.013>
 21. Lew, A. A., Cheer, J. M., Haywood, M., Brouder, P., & Salazar, N. B. (2020). Visions of travel and tourism after the global COVID-19 transformation of 2020. *Tourism Geographies*, 22(3), 455-466. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1770326>
 22. Menon, D., Gunasekar, S., Dixit, S. K., Das, P & Mandal, S. (2022). Present and prospective research themes for tourism and hospitality education post-COVID19: A bibliometric analysis. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 30, 100360. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2021.100360>
 23. Milfont, T. L., & Duckitt, J. (2004). The structure of environmental attitudes: A first-and second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 24(3), 289-303. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.09.001>
 24. Munar, A. M., & Doering, A. (2022). COVID-19 the intruder: A philosophical journey with Jean-Luc Nancy into pandemic strangeness and tourism. *Tourism Management Perspectives*, 43, 100999. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.100999>
 25. Organization, W. H. (2023a). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic* <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
 26. Organization, W. H. (2023b). *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard* <https://covid19.who.int/>
 27. Roostaie, S., & Nawari, N. (۲۰۲۲). The DEMATEL approach for integrating resilience indicators into building sustainability assessment frameworks. *Building and*

- Environment*, 207, 108113.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2021.108113>
28. Rosato, P. F., Caputo, A., Valente, D., & Pizzi, S. (2021). 2030 Agenda and sustainable business models in tourism: A bibliometric analysis. *Ecological Indicators*, 121, 106978. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.106978>
 29. Saja, A. M. A., Goonetilleke, A., Teo, M., & Ziyath, A. M. (2019). A critical review of social resilience assessment frameworks in disaster management. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 35, 101096. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2019.101096>
 30. Škare, M., Soriano, D. R. & Porada-Rochoń, M. (2021). Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 163, 120469. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>
 31. Stavros, J., & Hinrics, G. (2009). *Thin Book of SOAR :Building Strengths-based Strategy*.
 32. Taghizadeh, S., & Andalib, A. (2023). *Compilation and prioritization of strategies for recreating the historical context of Isfahan city for the development of tourism using the ANP network analysis model (case study :Isfahan's Golbahar neighborhood)* The second international conference on architecture, civil engineering, urban planning, environment and horizons of Islamic art in the statement of the second step of the revolution, <https://civilica.com/doc/1613202>
 33. Taghizadeh, S., Tabibian, M., & Heydari, M. (2023). *Evaluating the effective strategies in the development of night tourism in the historical center of Isfahan by combining the SOAR strategic model and network analysis (ANP)* Proceedings of the 7th International Conference on Research in Science and Engineering and the 4th International Congress on Civil Engineering, Architecture and Urban Planning in Asia, <https://civilica.com/doc/1641161>
 34. Vannini, P., Gagliardi, G. P., Kuppe, M., Dossett, M. L., Donovan, N. J., Gatchel, J. R., Quiroz, Y. T., Premnath, P. Y., Amariglio, R., Sperling, R. A., & Marshall, G. A. (2021). Stress, resilience, and coping strategies in a sample of community-dwelling older adults during COVID-19. *Journal of Psychiatric Research*, 138, ۱۸۵-۷۶. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.03.050>
 35. Xu, H., Chen, F., & Dai, S. (2017). Disaster resilience of small businesses in Guanxian Ancient Town, Sichuan, China. In *Tourism Resilience and Adaptation to Environmental Change* (pp. 185-203). Routledge.
 36. Yang, Y., Altschuler, B., Liang, Z., & Li, X. (2020). Monitoring the global COVID-19 impact on tourism: The COVID19tourism index. *Annals of Tourism Research*, 103120. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103120>
 37. Zhang, H., Song, H., Wen, L., & Liu, C. (2021). Forecasting tourism recovery amid COVID-19. *Annals of Tourism Research*, 87, 103149. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103149>